

Katarzyna Mazur-Belzyt

Współczesne podstawy rozwoju małych miast na przykładzie sieci miast Cittaslow

Problemy Rozwoju Miast 11/3, 39-45

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Współczesne podstawy rozwoju małych miast na przykładzie sieci miast Cittaslow

Dr inż. arch. Katarzyna Mazur-Belzyt

Politechnika Śląska w Gliwicach, Katedra Urbanistyki i Planowania Przestrzennego

Streszczenie. *Małe miasta to jednostki osadnicze o bardzo zróżnicowanej genezie i charakterze. Należą do nich małe miasta satelitarne większych ośrodków miejskich, a także miasta monofunkcyjne – zarówno historyczne miasta rolnicze, stanowiące ośrodek centralny dla otaczających obszarów wiejskich, jak i miasta, których funkcjonowanie opiera się lub opierało na bazie jednego zakładu przemysłowego. Większość z nich dotykają podobne, degradujące zjawiska społeczno-gospodarcze. Rozwiązywanie problemów małych miast wymaga szczególnej uwagi, bardzo indywidualnego podejścia przy poszukiwaniu alternatywnych funkcji i możliwości rozwoju zachowujących ich specyfikę. Pytanie o przyszłość małych miast jest niezwykle istotne – jest to pytanie o jakość życia połowy Polaków. A właśnie poprawa jakości wszystkich dziedzin życia małych społeczności jest nadrzędnym celem filozofii Cittaslow – sieci miast dobrego życia. W tym przypadku, peryferyjne położenie i nienadążanie za najnowszymi trendami w globalnej gospodarce, chociaż na pierwszy rzut oka wydają się być dużą wadą, przy właściwej strategii rozwoju, pełnym wykorzystaniu własnych zasobów, a także znacznym zaangażowaniu mieszkańców, mogą stanowić podstawę do wzmocnienia własnej tożsamości i cieszenia się tym, co niesie ze sobą „prowincja”.*

Słowa kluczowe: *małe miasto, czynniki rozwoju, sieci miast, tabela kryteriów*

Wprowadzenie

Jak czytamy w Nowej Karcie Ateńskiej, „(...) w XXI wieku sukces gospodarczy odniosą te miasta, które potrafią wykorzystać swoje przewagi konkurencyjne. Głównym źródłem tych przewag będzie wieloaspektowa spójność miasta. Znaczące przewagi konkurencyjne stwarzać będą także: umiejętne wykorzystanie przymiotów środowiska naturalnego i kulturowego, zachowanie dziedzictwa historycznego oraz podkreślenie zarówno unikatowości miasta, jak i różnorodności tworzonych przez miasto możliwości działania” (Nowa Karta Ateńska 2003, s. 8). Odniesienie do powyższych słów można obecnie znaleźć w wielu badaniach, wykazujących w kontekście zrównoważonego rozwoju związku (a nawet sprzężenia zwrotne) pomiędzy jakością przestrzeni miejskiej a jakością życia mieszkańców. Powszechne deklaracje potrzeby zrównoważonego rozwoju można także spotkać w wielu deklaracjach politycznych i strategicznych, rzadko mających bezpośrednie przełożenie na faktyczne zagospodarowanie przestrzeni miast (Stangel 2013, s. 8).

W związku z pojawieniem się nowych czynników, istotne jest dla małego miasta odnalezienie się w nowej rzeczywistości ekonomicznej, społecznej i technicznej. Ponadto konieczna jest konkretyzacja idei zrównoważonego rozwoju na bazie lokalnych uwarunkowań. Uwarunkowania te rozpatrywane są w dalszej części artykułu jako czynniki endogeniczne rozwoju miasta.

Niniejszy artykuł powstał w wyniku pytania o przyszłość małych miast, a także o czynniki mające współcześnie wpływ na ich rozwój. Jest próbą przyjrzenia się kierunkowi w jakim

zmierza wiele miast na całym świecie, łączących się w sieci (a w szczególności w sieć Cittaslow), wykorzystujących swój wewnętrzny potencjał, budujących własną markę i podnoszących jakość życia mieszkańców. Artykuł jest prezentacją fragmentu autorskich badań, prowadzonych od paru lat na temat małych miast.

Punktem wyjścia dla metody case study przyjętej w artykule jest omówienie przykładów sieci miast jako tła dla szerszej charakterystyki Sieci Miast Dobrego Życia, czyli Cittaslow. Istotną część badań stanowi synteza współczesnych, endogenicznych czynników rozwoju małych miast na podstawie listy 71 kryteriów, jakie muszą być spełnione w procesie certyfikacji Cittaslow.

W tym kontekście przeprowadzono badania literaturowe i terenowe, dotyczące wybranych miast Międzynarodowej Sieci Cittaslow oraz wszystkich polskich miast slow, dokonano kwerendy dokumentów związanych sieciami miast, a także z przynależnością do Cittaslow, zebrano własną dokumentację fotograficzną, a także przeprowadzono szereg rozmów w poszczególnych urzędach miast i gmin. Zbudowana w ten sposób własna baza danych pozwoliła na poniższe analizy i wyciągnięcie wniosków końcowych.

Czynniki rozwoju miast

Rozważania na temat czynników rozwoju miast należy rozpocząć od dwóch teorii rozwoju, na których bazowały dotychczasowe tendencje w polityce regionalnej. Pierwsza teoria mówi o rozwoju egzogenicznym – indukowanym odgórnie, bazującym na interwencji z zewnątrz. Punktem

wyjścia tej koncepcji jest twierdzenie, że nie można zapewnić rozwoju danego terytorium jedynie w oparciu o jego wewnętrzny potencjał, ponieważ zwykle jest on ukryty i niewystarczający. W związku z tym konieczne jest wykorzystanie zewnętrznych doświadczeń, a zwłaszcza zewnętrznego finansowania (publicznego lub/i prywatnego). Według teorii rozwoju egzogenicznego, bez impulsu zewnętrznego wejście na ścieżkę rozwoju jest niemożliwe (Szul 2007, s. 119).

Druga teoria dotyczy rozwoju endogenicznego, rozumianego jako oddolny, wewnętrzny, o ograniczonej ingerencji z zewnątrz. Procesy zainicjowane od wewnątrz opierają się na lokalnym potencjale, dając szansę na bardziej samodzielne funkcjonowanie i trwalszy, długookresowy rozwój. Są korzystne także ze względu na mniejsze ryzyko uzależnienia od jednego, zewnętrznego inwestora strategicznego, tworzącego regionalną lub lokalną monokulturę, który łatwo może porzucić jedną lokalizację i przenieść swoją działalność gdzie indziej. W teorii rozwoju endogenicznego obok istniejących zasobów do wewnętrznych czynników wzrostu należy zaliczyć również społeczeństwo – jego zdolności zarządzania tymi zasobami, zaangażowanie w działania, chęć zmian i umiejętności kreowania rozwoju (Szul 2007, s. 119).

Aktualne koncepcje polityki regionalnej coraz częściej podkreślają znaczenie tzw. zintegrowanego podejścia terytorialnego (*place-based approach*), którego celem jest lepsze wykorzystanie lokalnych zasobów i specjalizacja terytorialna. Każde terytorium posiada własny, często bardzo zróżnicowany zestaw cech składających się na potencjał rozwojowy. Zgodnie z tym, uwzględniając uwarunkowania przestrzenne, społeczne, gospodarcze i środowiskowe, a także różnorodność poszczególnych obszarów, można budować politykę regionalną, bazującą na wewnętrznym potencjale rozwojowym oraz lepiej odpowiadającą na specyficzne potrzeby lokalne i regionalne. Ta wielowymiarowość procesów rozwojowych zawarta w zintegrowanym podejściu terytorialnym, oparta na wykorzystaniu endogenicznego potencjału, zasobów terytorialnych i wiedzy, umożliwia bardziej precyzyjne dostosowanie polityki regionalnej do lokalnych uwarunkowań (Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego... 2010, s. 76).

Należy równocześnie zauważyć, że obecnie zdecydowanie tracą na znaczeniu czynniki zasobowe. Ich miejsce w generowaniu rozwoju zajmują czynniki jakościowe, a więc np.: kwalifikacje pracowników, sprawność administracji, zróżnicowanie struktury gospodarczej, jakość i sprawność infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej, jakość życia, czy wartość przestrzeni. W warunkach gospodarki opartej na wiedzy, coraz większe znaczenie zyskuje także kapitał ludzki – rozumiany jako zasób wiedzy danego społeczeństwa, jego inteligencja, umiejętności, kwalifikacje zawodowe, kreatywność, a także zdolność adaptacyjna, umiejętność współdziałania na rzecz wspólnego dobra i zdolność do samoorganizacji (Gralak 2006, s. 10-12).

W Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010–2020 (KSRR) czytamy także, że dla rozwoju obecnie niezbędne jest: „(...) zwiększenie przepływu informacji między aktorami polityki regionalnej, zarówno w relacjach na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, jak i międzynarodowych przez tworzenie platform dyskusji, systemu przekazywania informacji i „dobrych praktyk” oraz kanałów wymiany

wiedzy, doświadczeń, pomysłów i koncepcji na temat rozwoju (...). W ten sposób sieci współpracy kreują odpowiednią przestrzeń dla tworzenia i rozwoju nowych, innowacyjnych rozwiązań dotyczących przede wszystkim poprawy sposobu realizacji działań rozwojowych (...)” (Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego... 2010, s. 147).

Przykłady sieci miast

Poszukując wspomnianych w KSRR sieci powiązań i wymiany „dobrych praktyk”, dla potrzeb niniejszego artykułu poddano analizie szereg sieci miast. Porównano ich priorytety działań, statuty, ilości i sposoby przyjmowania nowych członków, a także wielkości miast stowarzyszonych, efekty działań i zasięgi oddziaływania. W większości przypadków nie są to sieci obejmujące jedno, spójne, stosunkowo niewielkie terytorium (jak np. region, czy miejski obszar funkcjonalny). Współpraca między „uczestnikami gry o rozwój” również przybiera różne formy – od wspólnego lobbowania na rzecz rozwoju prowincji, reprezentowania i obrony interesów małych miejscowości, rozwijania administracji samorządowej (np. Unia Miasteczek Polskich, Europejska Sieć Małych Miast), aż do ochrony i promowania dziedzictwa kulturowego (np. Sieć Miast Secesyjnych, Europejskie Miasta Otoczone Murami). Te ostatnie służą głównie wspólnemu aplikowaniu o fundusze europejskie, uczestniczeniu w projektach europejskich, utrzymaniu i wzmocnieniu zabytkowego charakteru miast członkowskich, wymianie doświadczeń związanych z badaniami archeologicznymi, turystyką, promocją, a także uwzględnianiem zabytkowych struktur w planowaniu miejscowym (np. Sieć Europejskich Miast Otoczonych Murami, Sieć Najstarszych Miast Europejskich itp).

Największą siecią miast jest obecnie Stowarzyszenie Małych Miejscowości Francji (L'Association des Petites Villes de France – APVF). Stowarzyszenie zrzesza około 1100 miejscowości, liczących od 2500 do 25000 mieszkańców, położonych zarówno na kontynencie europejskim, jak i na francuskich terytoriach zamorskich. Buduje silne powiązania wewnętrzne, a równocześnie stara się realizować wspólne cele, które ogólnie określić można przeciwstawianiem się powszechnej globalizacji, metropolizacji i pomijaniu szczególnej roli, jaką małe miasta pełnią w planowaniu przestrzennym. Stowarzyszenie Małych Miejscowości Francji prowadzi działalność koordynowaną przez Radę Naukową, złożoną z ekspertów z różnych dziedzin, zajmujących się doradztwem w sprawach prawnych, unijnych, zdrowotnych, transportowych, finansów lokalnych itp. Dzięki takiemu wsparciu władze lokalne mają szansę pełniej wykorzystać potencjał endogeniczny poszczególnych miejscowości, głównie dla poprawienia ich wizerunku, a także dla rozwoju zróżnicowanej, profilowanej turystyki.

Omawiając przykłady sieci miast bazujących na rozwoju endogenicznym, nie sposób pominąć działającej w Wielkiej Brytanii organizacji „Action for Market Towns”¹, która

¹ W tradycji angielskiej miasteczko nazywane jest „market town” (w odróżnieniu od miasta – „town” lub dużego miasta – „city”). Nazwa ta bezpośrednio wywodzi się ze średniowiecznych przywilejów targowych.

zajmuje się „wspieraniem tętniących życiem, zdolnych do prawidłowego funkcjonowania małych miast”². W przeciwieństwie do wielu innych, jej powstanie nie zostało zainicjowane na poziomie lokalnym, lecz przez organ rządowy – Countryside Agency (obecnie departament o nazwie Natural England). „Action for Market Towns” jest stowarzyszeniem non-profit, skupiającym na terenie Wielkiej Brytanii małe miasta. Korzyści, jakie daje członkostwo to dostęp do informacji, badań, porad, reprezentacja polityczna i szansa wpływu na postanowienia rządu oraz to, co być może najważniejsze – baza danych dobrych praktyk z terenu całej Wielkiej Brytanii. Grupa koordynująca funkcjonowanie „Action for Market Towns” to konsultanci z wielu dziedzin, których zadanie polega między innymi na identyfikowaniu w sieci miast realizujących podobne projekty/programy i koordynowaniu wymiany doświadczeń pomiędzy nimi. Dla lepszego ujednoczenia i porównania informacji na temat miast członkowskich, a także w celu bardziej efektywnej implementacji przykładów dobrych praktyk, sieć miast „Action for Market Towns” opracowała wzorcowy podręcznik oceny słabych i mocnych stron miasteczek w odniesieniu do ich sytuacji ekonomicznej, jakości środowiska przyrodniczego, uwarunkowań społecznych, a także infrastruktury (Knox, Mayer 2009, s. 42). Dodatkowo, w ramach zachęty do działania, stowarzyszenie „Action for Market Towns” przy wsparciu m.in. Narodowej Loterii (The National Lottery) przyznaje doroczne nagrody (w kategoriach: środowisko przyrodnicze i kulturowe, społeczeństwo i wspólnota, biznes i ekonomia, partnerstwo i działania strategiczne) małym miastom, szczególnie wyróżniającym się w działaniach na rzecz dostosowania się do zmieniających warunków i lepszego prosperowania.

Cittaslow – Sieć Miast Dobrego Życia

Wśród sieci miast faktycznie bazujących na rozwoju endogenicznym, a także prowadzących wymianę „dobrych praktyk” na szczególną uwagę zasługuje Cittaslow – Sieć Miast Dobrego Życia, skupiająca obecnie (grudzień 2013) aż 182 miasta do 50 000 mieszkańców, z 28 państw całego świata. Wprawdzie górna granica dla członkostwa w Cittaslow wynosi 50 000 mieszkańców, jednakże po sprawdzeniu liczby ludności każdego z miast slow okazało się, że w sieci przeważają miasta znacznie mniejsze, należące do kategorii małych miast, stanowiąc 79% badanego ogółu (tab. 1). Średnia liczba mieszkańców dla przeciętnego miasta sieci Cittaslow na świecie wynosi 20 194 osoby, w Europie 13 815, natomiast w Polsce nieco ponad 9000 mieszkańców, przy czym trzy najmniejsze miasta (Bisztynek, Reszel – fot. 1 i Ryn – fot. 2) mieszczą się w przedziale do 5000 mieszkańców, a dwa w przedziale 5–10 000 (Barzewo, Olsztynek – fot. 3). Najliczniejszą grupę wśród polskich SlowCities stanowi 7 miast z przedziału 10–20 000 mieszkańców (Biskupiec, Dobre Miasto, Gołdap, Lidzbark Warmiński – fot. 4, Lubawa, Murowana Goślina, Nowe Miasto Lubawskie). Badania potwierdziły, że miasta Polskiej Krajowej Sieci Cittaslow należą do najbardziej typowych pod względem wielkości miast

slow, obok 90 miast: Austrii, Finlandii, Włoch, Norwegii, Hiszpanii i Tureckiej Republiki Północnego Cypru. I właśnie takie miasta – małe i średnie, wzorem miast późnego średniowiecza i renesansu, są idealnie dopasowane do ludzkiej skali, a więc już przez samo to przyjazne człowiekowi i przyjemne w odbiorze (por.: Parkins, Craig 2006, s. 59-70).

Miasta Cittaslow łączy bogata i długa historia oraz niezwykły urok miejsc, pozornie tylko zatrzymanych w czasie. Analizując uwarunkowania lokalizacyjne miast sieci Cittaslow, trudno znaleźć jakąś prawidłowość. Reprezentują różne typy geograficzne. Natomiast to co je łączy, to fakt posiadania historycznych centrów i/lub obszarów chronionych. Dziedzictwo kulturowe, wartościowy krajobraz, typowe elementy wiejskie, dziedzictwo kulinarne, a także lokalną kulturę i język doceniają zarówno władze miast Cittaslow, mieszkańcy, jak i turyści. Miasta slow szczególnie nacisk kładą na wszystkie te wartości, zyskując niepowtarzalny charakter. Przeprowadzone badania terenowe wykazały, że dziesięć z dwunastu polskich miast Cittaslow (stan z grudnia 2013 r.) posiada dobrze chronione i wykorzystane dziedzictwo kulturowe (fot. 1–4), tworzące interesujący charakter tych miast. Natomiast dwa miasta nie wykorzystują w pełni swojego potencjału historycznego.

Pomimo iż zabytkowa tkanka miast Cittaslow jest niewątpliwie istotnym czynnikiem rozwoju, nie należy sądzić, że miasta te są ukierunkowane wyłącznie na zabytki, historię, a więc na przeszłość. Badania terenowe wykazały, że „miasta dobrego życia” kładą duży nacisk na innowacje i wykorzystują nowe technologie w celu poprawy jakości środowiska naturalnego i miejskiego. Pod tym względem plasują się w czołówce miast, zwłaszcza w kontekście równoważenia rozwoju (por.: Roma 2012, s. 31-33).

Miasta, które z założenia mają być wygodne do mieszkania, promują także gościnność jako realną więź ze środowiskiem i jego specyfiką, usuwają bariery przestrzenne i kulturowe, które mogłyby zagrozić pełnemu i powszechnemu wykorzystaniu zasobów miasta.

Oprócz wspomnianego powyżej dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego Slow Cities dysponują innymi ważnymi atutami endogenicznymi: powszechnie niedocenianą więzią i świadomością społeczną oraz umiejętnością współdziałania, wynikającą z głębokiego poczucia przynależności do zamieszkiwanego miejsca. Z poczynionych obserwacji wynika, że taka postawa daje im większą witalność i sprawność w realizowaniu zamierzeń niż można zaobserwować w dużych miastach. W małych miastach następuje sprzężenie zwrotne – identyfikacja społeczeństwa z wizją i strategią jego rozwoju przyczynia się do budowania jeszcze silniejszej tożsamości lokalnej, a to z kolei wpływa pozytywnie na rozwój kapitału społecznego dla rozwoju lokalnego.

Podsumowując powyższą charakterystykę miast slow, można stwierdzić, że najważniejszym czynnikiem rozwoju jest aktywizacja wewnętrznego potencjału. Potencjału definiowanego jako stan zasobów – „posiadanych aktywów, na które składają się zarówno zasoby naturalne – przyrodnicze, jak również istniejący stan gospodarki i kapitał ludzki oraz instrumenty wzmocnienia i dynamizowania zasobów” (Najnigier, Zathay 2010, s. 4). Miasta, kandydujące do Międzynarodowej Sieci Miast Dobrego Życia, zobowiązane są do

² Por.: <http://towns.org.uk>, data dostępu: 05.09.2013.

Tabela 1. Wielkość miast członkowskich sieci Cittaslow (stan z grudnia 2013 r.)

Lp.	Państwo	< 1000	1001–3000	3001–5000	5001–10000	10001–20000	20001–50000	> 50000	Srednia wielkość
1	Australia		1		2				4 995
2	Austria				2	1			8 129
3	Belgia			1	1	1	2		16 694
4	Chiny					1			20 000
5	Dania						2		34 725
6	Finlandia				1				7 077
7	Francja	1	3	2	1	1			4 834
8	Hiszpania	1	1	1	2	1			6 254
9	Holandia				2	2	1		16 335
10	Islandia	1							500
11	Irlandia			1					4 721
12	Japonia							1	73 403
13	Kanada		2						1 700
14	Korea Pd.						2	9	171 358
15	Nowa Zelandia	1							900
16	Niemcy		1	2	2	3	4		13 295
17	Norwegia			1	1	1			9 497
18	Polska		2	1	2	7			9 061
19	Portugalia					1	5		29 846
20	RPA				1				8 286
21	Szwajcaria					1			12 000
22	Szwecja					1			16 350
23	Turcja		1	1	4	2	1		10 686
24	T. R. Pn. Cypru*				1				6 443
25	USA				2	1			8 489
26	Węgry						1		47 019
27	Wlk. Brytania			1	3	1	1		13 608
28	Włochy	2	14	13	25	11	9	1	9 223
	Suma miast	6	25	24	52	36	28	11	20 194
			55						182

* Turecka Republika Północnego Cypru

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych pozyskanych z urzędów miast lub stron internetowych poszczególnych miast Cittaslow (ze względu na liczbę miast Cittaslow (182) wykaz stron internetowych pominięto).

Fot. 1. Reszel – uliczka na starym mieście

Fot. 2. Krzyżacki zamek w Rynie – obecnie centrum hotelowo-konferencyjne

Fot. 3. Zabytkowa tkanka miejska Olsztyńska

Fot. 4. Zamek Biskupów Warmińskich w Lidzbarku Warmińskim

rozpoznania i oceny swojego potencjału. Służy do tego rozbudowana lista 71 kryteriów, należących do siedmiu makroobszarów. Lista kryteriów jest równocześnie sposobem samooceny, rozpoznania własnych zasobów endogenicznych, jak i warunkiem koniecznym do spełnienia w procesie certyfikacji. Wspomniane makroobszary obejmują:

- 1) politykę energetyczną i środowiskową (m.in.: system kontroli jakości powietrza, wody; wspieranie rozwoju alternatywnych źródeł energii; kompostowanie miejskich odpadów stałych; redukcja zanieczyszczeń wizualnych, akustycznych i świetlnych; zachowanie bioróżnorodności itp.),
- 2) politykę infrastrukturalną (m.in.: renowacja centrów historycznych i/lub dzieł o wartości kulturowej i historycznej; wspieranie alternatywnych do transportu prywatnego rodzajów transportu; ścieżki rowerowe, deptaki; stworzenie infrastruktury miejskiej sprzyjającej wygodzie i funkcjonalności życia mieszkańców; dostosowanie przestrzeni architektonicznych do poruszania się osób niepełnosprawnych; „zrównoważone” rozmieszczenie handlu w centrach miast; działania rekreacyjne; tworzenie publicznych obszarów zieleni, rewitalizacja itp.),
- 3) politykę jakości życia miejskiego (m.in.: planowanie „odporności” miasta, odnowa i podnoszenie wartości

centrów miast, tworzenie społecznych terenów zieleni z roślinami produkcyjnymi i/lub drzewami owocowymi, ożywienie miejskie, odnowa obszarów marginalnych, zastosowanie nowych technologii w rozwoju interaktywnych usług dla mieszkańców i turystów, biuro ds. zrównoważonej architektury, wyposażenie miasta w sieci światłowodowe i bezprzewodowe, monitoring i redukcja zanieczyszczeń, rozwój telepracy, promocja prywatnego zrównoważonego budownictwa miejskiego, tworzenie produkcyjnych terenów zielonych z roślinami produkcyjnymi i/lub drzewami owocowymi na obrzeżach miasta, stworzenie miejsc handlu produktami lokalnymi),

- 4) politykę dotyczącą rolnictwa, turystyki i rzemiosła (m.in.: rozwój rolnictwa ekologicznego, ochrona produkcji wyrobów rzemieślniczych certyfikowanych, wzrost wartości wyrobów artystycznych i tradycyjnego rzemiosła, wzrost znaczenia obszarów wiejskich, wykorzystanie produktów lokalnych, jeśli to możliwe to ekologicznych, w miejskich publicznych restauracjach, stołówkach szkolnych itp., edukacja smaku i promocja stosowania produktów lokalnych, zachowanie i promocja lokalnych wydarzeń kulturalnych, zwiększenie bazy noclegowej, zakaz stosowania upraw GMO w rolnictwie itp.),

- 5) politykę gościnności, świadomości i szkoleń (m.in.: plany szkoleń w zakresie informacji turystycznej i dobrego przyjmowania turystów; ułatwienie dostępu do informacji i usług, wzrost świadomości operatorów turystycznych i handlowców, edukacja zdrowotna – walka z otyłością, cukrzycą itp.),
- 6) politykę spójności społecznej (m.in.: dyskryminacja mniejszości, etniczne enklawy, integracja osób niepełnosprawnych, opieka nad dziećmi, kondycja młodzieży, ubóstwo, stowarzyszenia, integracja międzykulturowa, zaangażowanie polityczne, socjalne budownictwo mieszkaniowe),
- 7) politykę partnerstwa (m.in. wsparcie kampanii i działań Slow Food, współpraca ze Slow Food i innymi organizacjami promującymi żywność naturalną i tradycyjną, wsparcie dla projektów współpracy i projektów bliźniaczych na rzecz krajów rozwijających się, które dodatkowo zawierają w sobie elementy promujące i propagujące filozofię Slow Food i CittaSlow).

Miasta Cittaslow, przygotowując się do procesu certyfikacji/recertyfikacji muszą wykazać się wypełnieniem 50% + 1 powyższych kryteriów, przy czym przynajmniej po jednym parametrze z każdej kategorii. Informacje, dotyczące spełnienia danego wymagania, dokumentuję w postaci już zrealizowanych (lub rozpoczynających się w niedalekiej przyszłości) planów, strategii i działań, konkretnych, mierzalnych efektów (np. długość zrealizowanej ścieżki rowerowej) lub uchwał rady miejskiej. Jak wykazały rozmowy przeprowadzone z przedstawicielami samorządów lokalnych w każdym z polskich miast Cittaslow, lista kryteriów uważana jest przez nich za obszerny, wielopłaszczyznowy zbiór informacji na temat zasobów miasta i podejmowanych w nim działań, który z jednej strony umożliwia samorządom lokalnym rozpoznanie i ocenę zasobów endogenicznych, z drugiej zaś ułatwia koordynację zadań i tworzenie strategii rozwoju.

Podsumowanie

Wraz z powszechnym wzrostem znaczenia takich czynników, jak: jakość funkcjonowania władz samorządowych, dojrzałość ich strategii działania, dostępność komunikacyjna i telekomunikacyjna, jakość środowiska naturalnego, ład przestrzenny, stan i stopień wykorzystania dziedzictwa kulturowego, walory położenia geograficznego oraz zaangażowanie społeczne, konieczna stała się zmiana podejścia do zarządzania wewnętrznymi zasobami miasta. Warunkiem niezbędnym do ich pełnego wykorzystania jest właściwe rozpoznanie. Jak wykazały badania, część małych miast ma trudności z określeniem swoich atutów. Tabela kryteriów, przygotowana dla miast kandydujących do sieci Cittaslow, może stanowić podstawę do opracowania narzędzia, ułatwiającego zarządzanie przestrzenią na poziomie lokalnym, nie tylko w miastach slow. Świadome budowanie strategii rozwoju małego miasta na potencjale endogenicznym prowadzi do wytworzenia własnej marki miasta, a w konsekwencji do bardziej stabilnego rozwoju niż w przypadku bazowania na zmiennych czynnikach zewnętrznych.

Cittaslow – Sieć Miast Dobrego Życia może w długofalowej perspektywie wzmocnić powiązania i wymianę doświadczeń pomiędzy miastami slow, równocześnie nie prowadząc do ich unifikacji. Wprawdzie poszczególne miasta rozwijają się według tego samego zbioru kryteriów, będącego jednocześnie wyznacznikiem standardów rozwojowych, jednakże jest on na tyle obszerny, że pozwala na indywidualne kształtowanie lokalnej specjalizacji. Każde miasto ma swój własny, unikalny potencjał endogeniczny, który w odpowiednich warunkach może przyczynić się do realnego rozwoju i podniesienia jakości życia mieszkańców.

Literatura

- Gralak A., 2006, *Rozwój regionalny – zagadnienia ogólne*, SGGW, Warszawa.
- Knox P., Mayer H., 2009, *Small Town Sustainability*, Birkhauser, Basel.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie, 2010, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Dokument przyjęty przez Radę Ministrów 13.07.2010, Warszawa.
- Mayer H., Knox P., 2009, *Pace of Life and Quality of Life: The Slow City Charter*, [w:] Sirgy M.J., Philips R., Rahtz D. (red.), *Community Quality-of-Life Indicators*, SpringerScience+Business Media, London.
- Najniogier S., Zathay M., 2010, *Endogeniczne atuty gmin Aglomeracji Wrocławskiej*, Agencja Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej, Wrocław.
- Nowa Kata Ateńska 2003. *Wizja miasta XXI w.*, Europejska Rada Urbanistów, Lizbona.
- Parkins W., Craig G., 2006, *Slow Living*, Berg, New York.
- Roma G. (red.), 2012, *Citta Slow: dall'Italia al mondo. La rete internazionale delle città del buonvive*, FrancoAngeli, Milano.
- Stangel M., 2013, *Kształtowanie współczesnych obszarów miejskich w kontekście zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice.
- Szul R., 2007, *Teorie i koncepcje w polityce regionalnej*, [w:] Gorzelak G., Tucholska A. (red.), *Rozwój, region, przestrzeń*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa.

Źródła internetowe:

TownsAlive: <http://towns.org.uk>, data dostępu: 05.09.2013.

The contemporary basis of small cities development on the example of Slow City network

Dr inż. arch. Katarzyna Mazur-Belzyt

Politechnika Śląska w Gliwicach, Katedra Urbanistyki i Planowania Przestrzennego

Abstract

The small cities are settlement units of a very diverse genesis and character. They include small satellite cities of large urban centres, as well as monofunctional cities - both historical and agricultural, forming a centre for the surrounding rural areas and also cities, whose operation is or was based on a single industrial plant. Most of them affect similar, degrading socio-economic phenomenon. Solving the problems of small towns requires special attention, very individual approach to the search for alternative functions and development opportunities retaining their specificity. Question about the future

of small towns is extremely important - it is a question about the quality of life of half of the Polish people. And such improvement of the quality of all aspects of small communities life is an overarching goal of the Cittaslow philosophy. In this case, the peripheral location and falling behind the latest trends in the global economy, although at first glance seems to be a big disadvantage, with the right strategy development, full use of own resources, as well as significant involvement of residents, may lead to strengthening their identity and enjoying what the „province” brings.

Keywords

small town, development factors, networks of cities, criteria table